

**DE PUBLIEKRECHTELIJKE EN VERDRAGSRECHTELIJKE PLICHT TOT
REËLE EN TIJDIGE FACILITERING VAN NUTAVOORZIENINGEN OP
WOONWAGENSTANDPLAATSEN**

Voorwoord en inleiding	Pagina 2
1. JURIDISCH KADER & NATIONALE WETGEVING	Pagina 4
1.1 De dwingendrechtelijke definitie uit de Woningwet	
1.2 Juridische consequentie:	
1.3 De aanvullende verankering in de Huisvestingswet 2014	
1.5 De cumulatieve juridische consequentie van de wetgeving	
2. Juridisch kader: het materieel gelijkheidsbeginsel	Pagina 5
2.4 De ongelijkheid van het geval:	
2.6 Verbod op een 'illusoir' en 'theoretisch' huisvestingsbeleid	Pagina 6
3. INTERNATIONAAL RECHTSKADER (ARTIKEL 8 EVRM)	Pagina 6
3.3 De Nationale ombudsman: Geen excuses voor achterstelling	
2.6 Verbod op een 'illusoir' en 'theoretisch' huisvestingsbeleid	
4. DE REDELIJKHEIDSTOETS EN RISICOVERDELING (ART. 6:248 BW)	Pagina 7
5. Het recht op maatwerk en cultuurbescherming in de energietransitie voor woonwagenlocaties	Pagina 7
5.1 Mensenrechtelijke verplichting en het verbod op indirecte discriminatie	
5.3 De wettelijke uitzonderingsgrond: Artikel 3.40, derde lid, onder a van de Energiewet	
5.5 Bestaand precedent in gemeentelijk beleid	
6. RECHTSPLICHT TOT HET FACILITEREN VAN EEN NOODVOORZIENING	Pagina 8
7. Het dwingende karakter van de woonvorm; mensenrecht in plaats van een 'woonwens'	Pagina 9
7.1 Het verbod op het degraderen van cultuur tot een "woonwens"	
7.2 Officiële aanbeveling en precedent: College voor de Rechten van de Mens	Pagina 10
7.4 Afdwingbaarheid en recht op bezwaar tegen gemeentelijk beleid	
7.4 Afdwingbaarheid en recht op bezwaar tegen gemeentelijk beleid	
8. Voorrang van internationaal recht op nationaal recht	Pagina 10
9. Jurisprudentie versus Wetgeving	Pagina 11
10. Structurele Inmenging in de Woonwagencultuur en de Noodzaak van Culturele Autonomie	Pagina 11
10.2 Juridisch Kader	
10.3 Culturele Autonomie en de Woonwagenlocatie	
11. Het recht om "gesloten te blijven" en grenzen te stellen	Pagina 12

Voorwoord en inleiding

Van openlijk uitsterfbeleid naar bureaucratisch uitstelbeleid

De huidige huisvestingscrisis waar woonwagenbewoners in Nederland mee worden geconfronteerd, staat niet op zichzelf. Het is het **directe** gevolg van een historisch en diepverworteld onrecht.

Vanaf 2006 tot en met 2018 is in Nederland door overheden een **actief en agressief uitsterfbeleid gevoerd**: standplaatsen werden na het overlijden of vertrek van bewoners niet aangevuld, locaties werden onder bestuurlijke dwang gesloten, en in tal van gevallen werden bewoners gedeporteerd naar reguliere stenen woningen. Woonwagenbewoners – en dan met name de jonge, meerderjarige kinderen uit de gemeenschap – werden hiermee systematisch geweerd en onttrokken. Dit discriminerende beleid werd pas in 2018 formeel beëindigd na vernietigende kritiek van onder andere het [College voor de Rechten van de Mens](#) en de [Nationale ombudsman](#).

Sindsdien is het openlijke uitsterfbeleid echter naadloos overgegaan in een zogenaamd **uitstelbeleid**. Nieuwe standplaatsen worden in de praktijk nauwelijks gerealiseerd, de specifieke woonvorm wordt constant aangevallen en van buitenaf beïnvloed (onder andere door de dwangmatige transformatie van woonwagens naar stenen chalets), en de dwingende positieve verplichting van de overheid om standplaatsen aan te leggen naar gelang van de feitelijke behoefte, heeft plaatsgemaakt voor een verstikkend wachtlijstbeleid waarin familiebanden en het afstammingsbeginsel worden misbruikt om procedures te vertragen. Dit geraffineerde uitstelbeleid is in wezen niets anders dan een voortzetting van het oude uitsterfbeleid – subtieler van toon, maar exact even dwingend en destructief van effect.

De ongelijkheid van de 'crisis'

Terwijl reguliere woningzoekenden de afgelopen decennia zonder fundamentele, cultuur-gerelateerde tegenwerking konden gaan wonen in woningen die **direct en volledig waren aangesloten op vitale nutsvoorzieningen**, zijn woonwagenbewoners doelbewust decennialang **achtergesteld en gedwongen gecentraliseerd**. Nu er door overheden een papieren realiteit is gecreëerd waarin standplaatsen schoorvoetend worden uitgegeven, duikt direct het volgende bureaucratische obstakel op: de bewoner krijgt een **kavel** toegewezen, maar de feitelijke realisatie van elektriciteit, water en warmte/gas wordt onder het mom van de 'energiecrisis' of 'netcongestie' voor onbepaalde tijd of tot vele jaren in de toekomst uitgesteld.

Nu er sprake is van een algemene infrastructurele crisis, eist de overheid dat de woonwagenbewoner opnieuw het onderspit delft en achteraan aansluit. Dit is rechtstechnisch **onacceptabel**. Het materiële gelijkheidsbeginsel dwingt de overheid om gelijke gevallen gelijk, maar **ongelijke gevallen naar de mate van hun ongelijkheid ongelijk te behandelen**. De woonwagenbewoner bevindt zich in een fundamenteel ongelijke positie: de standplaats is de enige plek waar zijn culturele identiteit rechtmatig kan voortbestaan. Een reguliere burger heeft alternatieven op de woningmarkt; de woonwagenbewoner heeft die niet.

De Nationale ombudsman heeft hierover in zijn Position Paper een onwrikbare norm gesteld die elke gemeentelijke vluchtweg blokkeert:

“Van gemeenten hoor ik dat de woonvorm van woonwagenbewoners duur en lastig te realiseren is. Ik heb begrip voor de financiële en praktische uitdagingen. Maar geld mag geen obstakel zijn voor het nakomen van mensenrechten.”

BRON: [Position paper Nationale ombudsman voor het rondetafelgesprek standplaatsenbeleid op 15 september 2021](#)

En in het bijzonder ten aanzien van infrastructurele vertragingen:

“De ingewikkelde situatie op de woningmarkt mag geen excuus zijn om woonwagenbewoners zo lang achter te stellen.”

BRON: [Position paper Nationale ombudsman voor het rondetafelgesprek standplaatsenbeleid op 15 september 2021](#)

Het doel van deze paper:

‘DE PUBLIEKRECHTELIJKE EN VERDRAGSRECHTELIJKE PLICHT TOT REËLE EN TIJDIGE FACILITERING VAN NUTAVOORZIENINGEN OP WOONWAGENSTANDPLAATSEN’

Het standpunt van gemeenten en corporaties dat de bewoner het risico van het ontbreken van nutsvoorzieningen zelf moet dragen – omdat de bewoner contractueel zelf de aansluiting bij de netbeheerder moet aanvragen – **is juridisch onhoudbaar**. Een standplaats zonder functionerende nutsvoorzieningen reduceert een fundamenteel mensenrecht tot een lege huls (een illusoir recht).

Deze paper onderbouwt aan de hand van de **Woningwet** en de **Huisvestingswet 2014** waarom een standplaats wettelijk **onlosmakelijk is verbonden met de directe, feitelijke aanwezigheid van aansluitmogelijkheden op het leidingnet**. Dit document bewijst dat overheden wettelijk en verdragsrechtelijk verplicht zijn om per direct actief te faciliteren.

Indien een permanente aansluiting door toedoen van netbeheerders uitblijft, is de overheid gehouden om op korte termijn op eigen kosten te voorzien in een reële, gelijkwaardige en bewoonbare nood- of tussenoplossing.

1. JURIDISCH KADER & NATIONALE WETGEVING

1.1 De dwingendrechtelijke definitie uit de Woningwet

Een woonwagenstandplaats kan juridisch niet worden gelijkgesteld met een reguliere, kale bouwkaal voor een stenen huis. In [Artikel 1, lid 1 onder 'woongelegenheid' sub c van de Woningwet](#) is de definitie van een standplaats dwingendrechtelijk verankerd:

standplaats: zijnde een kavel die is bestemd voor het plaatsen van een woonwagen, waarop voorzieningen aanwezig zijn die op het leidingnet van de openbare nutsbedrijven, van andere instellingen of van gemeenten kunnen worden aangesloten.

BRON: [Woningwet artikel 1, lid 1 onder woongelegenheid sub c](#)

1.2 Juridische consequentie:

Een kavel waarop op korte termijn geen fysieke aansluitmogelijkheid op het leidingnet aanwezig is, voldoet simpelweg niet aan de wettelijke, dwingendrechtelijke definitie van een standplaats. Wanneer een gemeente of corporatie een 'standplaats' faciliteert of uitgeeft, rust op haar de wettelijke plicht te garanderen dat deze infrastructuur ook daadwerkelijk aanwezig en aansluitbaar is. Het leveren van grond zonder deze operationele aansluitingsmogelijkheden levert een directe schending op van de Woningwet.

1.3 De aanvullende verankering in de Huisvestingswet 2014

De dwingende plicht van de overheid wordt bovendien onwrikbaar bevestigd door de Huisvestingswet 2014. Waar de Woningwet de technische basis legt, regelt de Huisvestingswet de wettelijke status van de standplaats als officiële woonruimte. In [Artikel 1, lid 1 onder 'woonruimte' sub 2°](#) definieert de wetgever de standplaats expliciet als woonruimte.

1.4 Vervolgens geeft de wet onder [Artikel 1, lid 1](#) onder 'standplaats' sub f de exacte, dwingende definitie van wat die woonruimte moet inhouden:

"standplaats: kavel, bestemd voor het plaatsen van een woonwagen, waarop voorzieningen aanwezig zijn die op het leidingnet van de openbare nutsbedrijven, andere instellingen of van gemeenten kunnen worden aangesloten;"

BRON: [Huisvestingswet 2014, artikel 1, lid 1, sub f en l1.4 De cumulatieve juridische consequentie](#)

1.5 De cumulatieve juridische consequentie van de wetgeving

Het feit dat de wetgever in twee totaal verschillende, overstijgende wetten (de Woningwet én de Huisvestingswet 2014) exact dezelfde strikte definitie hanteert, laat geen enkele ruimte voor lokale interpretatie of contractuele disclaimers door een gemeente of corporatie:

- **De wet eist tegenwoordige tijd ("aanwezig zijn"):** De wet activeert de status van 'standplaats' of 'woonruimte' pas op het moment dat de voorzieningen fysiek op de kavel liggen. Een kavel zonder operationele aansluitmogelijkheden is volgens de Huisvestingswet simpelweg geen woonruimte. Het mag door een overheid dan ook niet als zodanig worden uitgegeven of geprijsd (via canon of huur).
- **Het misbruik van de 'kavel-constructie' doorbroken:** Omdat de Huisvestingswet expliciet spreekt over een "kavel [...] waarop voorzieningen aanwezig zijn", kan de gemeente de levering van de kavel en de levering van de nutsinfrastructuur niet kunstmatig van elkaar scheiden. De erfpachter heeft een 'standplaats-kavel' aanvaard. De wet bepaalt dat de nutsvoorzieningen een onlosmakelijk, inherent onderdeel zijn van die kavel.

- 1.6 Wanneer een bestuursorgaan een burger dwingt om een erfpachtcanon of lasten te betalen voor een standplaats, maar de vitale infrastructuur op die kavel ontbreekt tot een bepaalde periode, pleegt zij een **cumulatieve wetsschending**. Zij levert immers geen 'standplaats' conform de Woningwet en geen 'woonruimte' conform de Huisvestingswet 2014. Elk lokaal contract of algemene voorwaarde die probeert dit risico naar de bewoner te verschuiven, is wegens strijd met deze twee dwingendrechtelijke wetten in formele zin nietig.

2. Juridisch kader: het materieel gelijkheidsbeginsel

- 2.1 Overheden hanteren dikwijls het standpunt dat een woonwagenbewoner, net als iedere reguliere woningbouwer, moet aansluiten in de reguliere wachtrij bij de netbeheerder. Dit is een fundamentele juridische misvatting die strijdig is met **Artikel 1 van de Grondwet** en de **Algemene wet gelijke behandeling (AWGB)**.
- 2.2 Het College voor de Rechten van de Mens (CRM) stelt vast dat het materiële gelijkheidsbeginsel juist vraagt om een gedifferentieerde (ongelijke) behandeling van woonwagenbewoners ten opzichte van reguliere woningzoekenden:

“Soms zijn gevallen zodanig ongelijk, dat zij op ongelijke wijze moeten worden behandeld om strijd met het gelijkheidsbeginsel te vermijden. Ongelijke behandeling is in zo'n ongelijk geval gerechtvaardigd en zelfs wenselijk. Hieruit volgt de noodzaak van gedifferentieerd beleid voor woonwagenbewoners ten opzichte van personen op de reguliere woningmarkt, juist vanwege de specifieke woonbehoefte van woonwagenbewoners.”

BRON: [CRM-advies-inzake-woonwagen-en-standplaatsenbeleid - 3.1 Het materiële gelijkheidsbeginsel](#)

Het **materieel gelijkheidsbeginsel** (ook wel: het beginsel van feitelijke gelijkheid) verlangt dat ongelijke gevallen **naar de mate van hun ongelijkheid verschillend worden behandeld**. Het vormt een uitwerking van artikel 1 van de Nederlandse Grondwet en wordt verder ondersteund door:

- Artikel 14 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM),
 - Artikel 26 van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (IVBPR),
 - Artikel 1 Protocol nr. 12 EVRM (algemeen non-discriminatiebeginsel).
- 2.3 De toepassing van dit beginsel impliceert dat **de woonwagen niet gelijkgesteld mag worden aan een standaard woning**, wanneer de woonwagen fundamenteel verschilt qua **fysieke aard, juridische status en culturele functie**.
- 2.4 **De ongelijkheid van het geval:**
Een reguliere burger wiens bouwproject vertraging oploopt door netcongestie, kan uitwijken naar alternatieve reguliere woonruimte (huur of koop). Voor een woonwagenbewoner is de standplaats in familieverband de enige fysieke plek waar hij zijn cultuur en identiteit rechtmatig kan uitoefenen.
- 2.5 Wanneer de overheid deze specifieke afhankelijkheid negeert en de burger blootstelt aan langdurige infrastructurele wachttijden, behandelt zij ongelijke gevallen gelijk. Dit leidt in de praktijk tot indirecte discriminatie op grond van ras/etnische afstamming (**art. 7a lid 1 AWGB**), omdat het een specifieke minderheidsgroep onevenredig hard treft in de kern van haar leefwijze.

2.6 Verbod op een 'illusoir' en 'theoretisch' huisvestingsbeleid

Het toewijzen van een standplaats op papier, terwijl de feitelijke bewoning door toedoen van infrastructurele onmacht onmogelijk wordt gemaakt, is door het CRM expliciet onrechtmatig verklaard. In het Beleidskader Woonwagens en Standplaatsen stipuleert het CRM:

“Het toewijzingsbeleid mag niet slechts illusoir en/of theoretisch zijn. Er moet dus reëel uitzicht zijn op een standplaats binnen afzienbare tijd;”

BRON: CRM-advies-inzake-woonwagen-en-standplaatsenbeleid - 3.6 Aanbevelingen

Een standplaats die voor langere termijn niet van stroom of water kan worden voorzien, is de definitie van een illusoir en theoretisch aanbod. Huisvesting voor deze doelgroep vereist een bruikbare en bewoonbare standplaats, niet enkel een administratieve toewijzing.

3. INTERNATIONAAL RECHTSKADER (ARTIKEL 8 EVRM)

3.1 De culturele identiteit en de specifieke woonbehoefte van woonwagenbewoners vallen onder de strikte bescherming van Artikel 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) (recht op respect voor privé-, familie- en gezinsleven).

3.2 Vaste jurisprudentie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM), waaronder de grensverleggende uitspraken in de zaken Connors t. Verenigd Koninkrijk en Winterstein t. Frankrijk, dwingt verdragsstaten tot een positieve zorgplicht. Dit betekent dat de overheid verplicht is om de woonwagenleefwijze actief te faciliteren. Het passief toezien hoe een bewoner voor langere termijn wordt afgesloten van vitale levensbehoeften op een door de overheid aangewezen locatie, vormt een schending van deze positieve zorgplicht onder Artikel 8 EVRM.

3.3 De Nationale ombudsman: Geen excuses voor achterstelling

In rapportages en position papers van de Nationale ombudsman wordt expliciet geoordeeld dat overheden zich niet mogen verschuilen achter maatschappelijke of technische complexiteit om de rechten van woonwagenbewoners op te schorten:

“De ingewikkelde situatie op de woningmarkt mag geen excuus zijn om woonwagenbewoners zo lang achter te stellen.”

“Ik heb begrip voor de financiële en praktische uitdagingen. Maar geld mag geen obstakel zijn voor het nakomen van mensenrechten.”

BRON: [Position paper Nationale ombudsman voor het rondetafelgesprek standplaatsenbeleid op 15 september 2021](#)

3.4 De overbelasting van het energienet (netcongestie) of lange wachttijden bij nutsbedrijven vallen onder de organisatorische sfeer en het risico van de overheid. Deze macro-problemen mogen, gelet op de verdragsrechtelijke bescherming van deze doelgroep, nooit eenzijdig op de schouders van de individuele burger worden afgewenteld.

4. DE REDELIJKHEIDSTOETS EN RISICOVERDELING (ART. 6:248 BW)

4.1 Overheden proberen de verantwoordelijkheid voor het ontbreken van nutsvoorzieningen dikwijls contractueel af te schuiven op de bewoner via algemene voorwaarden of erfpachtbepalingen. Dit verweer faalt op grond van de redelijkheid en billijkheid ([Artikel 6:248 Burgerlijk Wetboek](#)) en de jurisprudentie van het EHRM:

- **Inconsistent overheidshandelen:** De overheid legt de bewoner vaak strikte publiekrechtelijke en contractuele termijnen op (zoals de verplichting om binnen een bepaalde termijn een vergunning aan te vragen of de standplaats in te richten). Het is in strijd met het rechtszekerheidsbeginsel dat de overheid enerzijds strikte termijnen hanteert, maar anderzijds de primaire randvoorwaarde om de grond überhaupt te kunnen gebruiken (de infrastructuur) voor onbepaalde tijd blokkeert.
- **De Redelijkheidstoets:** Zoals het CRM benadrukt, moet overheidsoptreden voldoen aan een redelijk evenwicht. *“Negatieve gevolgen van een maatregel mogen niet volledig bij een groep worden neergelegd.”* De onmogelijkheid om het energienet tijdig uit te breiden is een overheids- en netbeheerdersprobleem en mag de rechtmatige bewoning van een standplaats niet in de weg staan.

5. Het recht op maatwerk en cultuurbescherming in de energietransitie voor woonwagenlocaties

5.1 Mensenrechtelijke verplichting en het verbod op indirecte discriminatie

Het recht van woonwagenbewoners om hun cultuur en specifieke woonvorm uit te oefenen, is een fundamenteel recht dat wordt beschermd onder Artikel 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM). Het Europees Hof (EHRM) en het College voor de Rechten van de Mens hebben geoordeeld dat de overheid een positieve verplichting heeft om deze cultuur actief te faciliteren en te beschermen.

5.2 Wanneer een gemeente generiek klimaatbeleid (zoals de verplichting tot aardgasvrij bouwen) onverkort oplegt aan woonwagenbewoners, leidt dit tot **indirecte discriminatie**. Woonwagenbewoners worden hierdoor namelijk onevenredig hard getroffen. Een reguliere huizenbezitter kan immers via reguliere weg een hypotheek afsluiten voor verduurzaming, terwijl de financiële markt (banken) woonwagenbewoners op dit moment structureel weigert te financieren voor de aanschaf van extreem kostbare, gasloze wagens (welke al gauw meer dan twee ton kosten).

5.3 De wettelijke uitzonderingsgrond: Artikel 3.40, derde lid, onder a van de Energiewet

Hoewel de hoofdregel in de Energiewet voorschrijft dat er in principe geen nieuwe gasaansluitingen worden gerealiseerd voor bouwwerken waarvan de vergunning na 1 juli 2018 is afgegeven, voorziet de wet zélf expliciet in een wettelijke ontsnappingsclausule. Op grond van [Artikel 3.40, derde lid, onder a van de Energiewet](#) is het verbod op een gasaansluiting namelijk niet van toepassing indien:

"[...] een college van burgemeester en wethouders het gebied waarin dit bouwwerk wordt of is gebouwd heeft aangewezen als gebied waar aansluiting op het distributiesysteem voor gas strikt noodzakelijk is om zwaarwegende redenen van algemeen belang;"

BRON: [Artikel 3.40, derde lid, onder a van de Energiewet](#)

5.4 Het nakomen van internationale mensenrechtenverplichtingen (Artikel 8 EVRM), het voorkomen van indirecte discriminatie en het wegnemen van onoverkomelijke financiële en technische barrières voor een specifieke culturele minderheidsgroep, vormen tezamen deze wettelijke **“zwaarwegende redenen van algemeen belang”**. De Energiewet biedt de gemeente hiermee de directe, formele bevoegdheid om gasaansluitingen op (nieuwe) standplaatsen alsnog wettelijk mogelijk te maken.

5.5 Bestaand precedent in gemeentelijk beleid

Dat deze uitzonderingsgrond onder de huidige wetgeving legitiem is, blijkt uit de actuele beleidslijn van voorlopende gemeenten (zoals [Den Haag](#) en Alphen aan den Rijn). In officiële besluitvorming omtrent deze problematiek stelt het lokaal bestuur nadrukkelijk:

- De financiële obstakels bij de aanschaf of ombouw van een wagen zijn op de korte termijn een te groot obstakel door het gebrek aan bancaire financiering.
- De noodzaak om de woonwagencultuur te beschermen en te faciliteren rechtvaardigt het toepassen van de wettelijke uitzondering.
- Er mag geen drempel worden opgeworpen voor bestaande verplaatsingsplannen en het terugdringen van de wachtlijsten voor standplaatsen.

5.6 Conclusie

Een gasloze oplevering is voor deze specifieke woonvorm niet absoluut verplicht. Het college van B&W heeft op basis van **Artikel 3.40, derde lid, onder a van de Energiewet de expliciete plicht én de juridische ruimte om maatwerk te leveren**. Het behoud of de aanleg van een gasaansluiting dient te worden gegarandeerd zolang er geen technisch en financieel passend alternatief is dat de mobiliteit, zelfstandigheid en cultuuruiting van de bewoners respecteert.

6. RECHTSPLICHT TOT HET FACILITEREN VAN EEN NOODVOORZIENING

- 6.1 Wanneer een permanente aansluiting op het leidingnet op korte termijn onmogelijk blijkt, rust op de verantwoordelijke overheid (de gemeente en/of de uitvoerende woningcorporatie) de dwingende publiekrechtelijke plicht om **per direct een gelijkwaardige noodoplossing te faciliteren en te financieren**.
- 6.2 De overheid dient per omgaande de volgende maatregelen te treffen:
- **Het realiseren van een tijdelijke project- of bouwaansluiting** voor elektriciteit en water via het (nabijgelegen) gemeentelijke netwerk of gemeentelijke eigendommen.
 - **Het faciliteren van stand-alone noodvoorzieningen** indien fysieke netbevoordeling onmogelijk is. Dit houdt in dat de overheid de kosten draagt voor alternatieve energie- en watervoorzieningen (zoals een stand-alone batterij-/aggregaat-combinatie en een gecertificeerde hydrofoor-/watertankvoorziening) die de standplaats per direct bewoonbaar maken.
 - Bestuurlijk commitment: De portefeuillehouder Woonwagens dient conform de richtlijnen van de Nationale ombudsman de regie te nemen om deze patstelling binnen een redelijke termijn (maximaal 6 weken) te doorbreken.

Conclusie:

Het weigeren te voorzien in een alternatieve of tijdelijke nutsvoorziening levert een directe schending op van de Woningwet, de AWGB en Artikel 8 EVRM. De bewoner is op basis van dit juridische kader gerechtigd om via een spoedprocedure (Kort Geding) bij de civiele rechter nakoming van deze positieve zorgplicht én de directe realisatie van een bewoonbare noodvoorziening af te dwingen.

7. Het dwingende karakter van de woonvorm; mensenrecht in plaats van een 'woonwens'

7.1 Het verbod op het degraderen van cultuur tot een "woonwens"

In gemeentelijk beleid en lokale woonvisies wordt de behoefte aan woonwagenstandplaatsen ten onrechte regelmatig gekarakteriseerd als een reguliere 'woonwens' of een individuele voorkeur. Deze kwalificatie is juridisch onjuist en in strijd met het materiële gelijkheidsbeginsel. De specifieke woonvorm – het wonen in een woonwagen in nauw sociaal- en familieverband – vormt de kern van de **culturele identiteit van Roma, Sinti en woonwagengewoners**. Het ontzeggen of feitelijk onmogelijk maken van deze woonvorm door het opleggen van starre, onredelijke of onbetaalbare (duurzaamheids)eisen, tast de culturele identiteit rechtstreeks aan.

Wanneer een gemeente deze specifieke cultuuruiting reduceert tot een 'keuze' of 'wens' die gelijkgesteld kan worden met de wensen op de reguliere woningmarkt, handelt zij in strijd met haar internationale verplichtingen.

7.2 Officiële aanbeveling en precedent: College voor de Rechten van de Mens

Dit standpunt wordt expliciet ondersteund door de hoogste mensenrechtenautoriteit in Nederland. In het officiële Advies inzake het woonwagen- en standplaatsenbeleid, dat op 28 maart 2018 is uitgebracht aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, legt het College voor de Rechten van de Mens dit dwingende principe zwart-op-wit vast:

"Uit de behandeling van zaken die bij het College aanhangig worden gemaakt blijkt bijvoorbeeld regelmatig dat in een gemeentelijke woonvisie geen rekening wordt gehouden met het feit dat het wonen conform de culturele identiteit geen gewone 'woonwens' is maar een mensenrecht."

BRON: [CRM-advies-inzake-woonwagen-en-standplaatsenbeleid - Hoofdstuk 5.3 Aanbevelingen, p. 20](#)

- 7.3 Het College stelt hierin onomstotelijk vast dat overheden de positieve verplichting hebben om deze huisvesting effectief te faciliteren. Een gemeente kan zich derhalve niet verschuilen achter generieke regels voor stenen woningen.

7.4 Afdwingbaarheid en recht op bezwaar tegen gemeentelijk beleid

Omdat het wonen in een woonwagen een mensenrecht is (beschermd onder Artikel 8 EVRM) en géén vrijblijvende gunst, is de weigering van een gemeente om hierin adequaat te faciliteren rechtstreeks aanvechtbaar. Als een gemeente weigert maatwerk toe te passen (zoals het verlenen van een ontheffing voor een gasaansluiting op grond van Artikel 3.40, derde lid, onder a van de Energiewet) met het argument dat 'iedereen nu eenmaal gasloos moet bouwen', miskent zij deze mensenrechtelijke status.

Dit misverstand is geen kwestie van 'coulance', maar vormt een directe grond voor bezwaar en beroep onder de Algemene wet bestuursrecht (Awb). De bestuursrechter zal een gemeentelijk besluit vernietigen wanneer blijkt dat de gemeente de fundamentele rechten en de specifieke, beschermde leefwijze van de bewoners ten onrechte heeft weggewogen als een 'gewone voorkeur'.

8. Voorrang van internationaal recht op nationaal recht

- 8.1 Volgens artikel 93 en 94 van de Grondwet hebben verdragsbepalingen die "een ieder kunnen verbinden" directe werking binnen de Nederlandse rechtsorde, en gaan zij vóór op strijdige nationale bepalingen. Artikel 94 luidt:

"Bepalingen van verdragen en van besluiten van volkenrechtelijke organisaties, die naar hun inhoud een ieder kunnen verbinden, hebben verbindende kracht boven nationale wetgeving."

- 8.2 Wanneer nationale wetgeving — zoals de uitleg van het woningbegrip in het BW of de Woningwet — in strijd is met internationaal recht, **moet de nationale bepaling buiten toepassing worden gelaten**. Dat betekent dat overheden, waaronder gemeenten, **zich niet kunnen beroepen op nationale definities of wetgeving** wanneer deze botsen met een rechtstreeks werkend verdragsrecht. (2)
- 8.3 De verdragsbescherming van woonwagenbewoners is daarmee **geen beleidskeuze, maar een rechtsnorm**. Rechters (nationaal) zijn in die zin verplicht om bepalingen zoals artikel 8 EVRM en artikel 11 IVESCR, (1) waar relevant en voldoende concreet, toe te passen in geschillen tussen burger en overheid.

9. Jurisprudentie versus Wetgeving

- 9.1 Hoewel jurisprudentie een rol kan spelen in de interpretatie van wetgeving, is het geen (subsidiar) wetgeving en mag het **niet als bindende regelgeving dienen**. Jurisprudentie biedt individuele interpretaties, maar kan niet door ambtenaren als een algemeen toepasbare regel worden gehanteerd. In gevallen waar geen specifieke wetgeving bestaat die de situatie regelt, kan het alleen als overweging door een rechter in een individuele zaak worden meegenomen, maar het mag niet de basis vormen voor administratieve beslissingen.

10. Structurele Inmenging in de Woonwagencultuur en de Noodzaak van Culturele Autonomie

- 10.1 De voortdurende inmenging van overheden in het leven van woonwagenbewoners — door het bijv. het onder druk zetten van de woonvorm en of het fysiek transformeren van woonwagens tot chalets of standaardwoningen — vormt een niet-legitieme inmenging in strijd met fundamentele mensenrechten.

10.2 Juridisch Kader

- Volgens **artikel 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM)** heeft eenieder recht op respect voor zijn privéleven, gezinsleven en woning. De woonwagen is voor woonwagenbewoners niet slechts een object, maar een fundamenteel onderdeel van hun culturele identiteit en familielevens. Het continu belemmeren, wijzigen of belasten van deze woonvorm zonder cultuur-sensitieve grondslag is een directe aantasting van dit recht.
- Daarnaast is er sprake van strijd met **artikel 14 EVRM**, dat discriminatie op welke grond dan ook verbiedt. Het gelijk behandelen van woonwagenbewoners en reguliere woningzoekenden is geen neutraliteit, maar indirecte discriminatie, juist omdat het wezenlijke culturele en sociale verschillen negeert. Het materiële gelijkheidsbeginsel vereist dat ongelijke gevallen ongelijk behandeld worden.
- Ook **artikel 27 van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (IVBPR)** biedt bescherming. Daarin wordt erkend dat personen die tot een etnische, religieuze of taalkundige minderheid behoren, niet het recht mag worden onzegd om hun eigen cultuur te beleven in gemeenschap met anderen. Hieruit volgt dat de overheid zich onthoudt van elke inmenging die deze culturele expressie ondermijnt.

10.3 Culturele Autonomie en de Woonwagenlocatie

De woonwagenlocatie zelf, is historisch en cultureel van groot belang. Het is meer dan een plek om te wonen; het is een sociaal-culturele leefgemeenschap die draait om familiebanden, erfelijkheid, en wederkerige hulpstructuren. De suggestie dat woonwagenlocaties als reguliere woonwijken zouden moeten functioneren is dan ook onhoudbaar.

- 10.4 De erkenning van de woonwagencultuur als immaterieel cultureel erfgoed impliceert dat de overheid een positieve verplichting heeft tot bescherming **en instandhouding**. Dit betekent dat de overheid zich moet onthouden van beleidsmaatregelen die deze cultuur verdrukken, veranderen of marginaliseren. Daaruit volgt dat:

- Woonwagenlocaties behandeld dienen te worden als **cultureel beschermde zones** (vergelijkbaar met een reservaat), uitsluitend van en voor woonwagenbewoners.
- De bewoners zelf zeggenschap houden over toelating, bouwvorm, en inrichting van hun omgeving.

10.5 De pogingen om woonwagens te herdefiniëren als gewone woningen, en de daarmee gepaard gaande fiscale en fysieke druk, zijn onverenigbaar met hogere rechtsnormen, inclusief het EVRM, het IVBPR en de UNESCO-conventie inzake immaterieel erfgoed.

Deze structurele inmenging is niet legitiem, en draagt bij aan het vervagen en uiteindelijk verdwijnen van een erkende culturele minderheid in Nederland. Er is dan ook een urgente noodzaak tot het ontwikkelen van specifiek, beschermend en gedifferentieerd beleid dat de woonwagencultuur eer aandoet in plaats van marginaliseert.

Deze benadering is geen gunst, maar een mensenrechtelijke verplichting.

11. Het recht om "gesloten te blijven" en grenzen te stellen

- 11.1 Het is essentieel dat de grenzen van de woonwagenbewoners gemeenschappen worden gerespecteerd. Net zoals andere culturele gemeenschappen, zoals inheemse stammen, het recht hebben om zichzelf af te schermen van de buitenwereld om hun cultuur en identiteit te beschermen, geldt dit recht ook voor woonwagenbewoners.
- 11.2 Het feit dat veel woonwagenbewoners ervoor kiezen om gesloten te blijven voor de buitenwereld is geen teken van afwijzing, maar een bewuste keuze om hun diepgewortelde culturele identiteit en hun manier van leven te behouden en te beschermen. Dit recht op zelfbeschikking, inclusief het recht om besloten te blijven, moet worden erkend en beschermd door de overheid en andere betrokken instanties. Het constant verstoren (verboden inmenging) van de overheid in de culturele identiteit (sociale en hechte familiebanden en woonvorm) wordt dan ook gezien als een inbreuk.

***“Artikel 8 is geen technische vrijstelling, maar een menselijke bescherming.
Het is geen bureaucratisch vangnet, maar een waarborg voor waardigheid.
En het is geen instrument van beleid, maar een schild voor minderheden”***

Driekus Van Wanrooij 2025

- (1) Sinds de ratificatie van het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten (IVESCR) op 11 december 1978 is Nederland internationaal verplicht om het recht op toereikende huisvesting te respecteren, te beschermen en te verwezenlijken. Dit recht is vastgelegd in artikel 11, lid 1 van het verdrag, waarin wordt bepaald dat eenieder recht heeft op een toereikende levensstandaard voor zichzelf en zijn gezin, met inbegrip van adequate huisvesting.

De betekenis van het begrip “adequate huisvesting” is door het toezichthoudende orgaan, het VN-Comité voor Economische, Sociale en Culturele Rechten, nader uitgewerkt in General Comment No. 4 (1991). In deze toelichting stelt het Comité expliciet dat huisvesting slechts toereikend is indien deze cultureel aanvaardbaar is. De relevante passage luidt:

“Housing is not adequate if it does not respect and take into account the expression of cultural identity.”

Dit impliceert dat bij de beoordeling van wat als adequate huisvesting geldt, ook de culturele context van bewoners meegewogen moet worden. In gevallen waarin sprake is van een traditionele of historische woonvorm, zoals bij woonwagenbewoners, dient deze woonvorm erkend en beschermd te worden als uitdrukking van culturele identiteit.

Binnen het Nederlandse constitutionele recht komt deze internationale verplichting extra gewicht toe door de werking van artikel 93 en 94 van de Grondwet. Deze bepalingen regelen dat verdragsbepalingen die “eenieder kunnen verbinden” directe werking hebben binnen de Nederlandse rechtsorde en prevaleren boven nationale wet- en regelgeving.

Hoewel sociaal-economische rechten doorgaans als minder concreet worden beschouwd dan klassieke vrijheidsrechten, kan artikel 11 IVESCR onder omstandigheden rechtstreeks werkend zijn. Dit is met name het geval wanneer de inhoud ervan voldoende duidelijk en bepaalbaar is. General Comment No. 4 vervult hierin een sleutelrol, omdat het de inhoudelijke reikwijdte en de toepassingsvoorwaarden van het recht op adequate huisvesting concreet maakt. Daardoor biedt het een belangrijk hulpmiddel voor rechters bij de beoordeling van nationale wetgeving of overheidsbeleid.

Kortom, General Comment No. 4 geeft richting aan de toepassing van artikel 11 IVESCR binnen de Nederlandse rechtspraak. Op basis daarvan geldt dat beleidsmaatregelen die structureel geen rekening houden met cultureel bepaalde woonvormen, zoals de woonwagen, in strijd kunnen zijn met internationaal geldende mensenrechtenverplichtingen die in rechte afdwingbaar kunnen zijn.

(2) De rechtsstatelijke onhoudbaarheid van nationale jurisprudentie in strijd met het EVRM

Hoewel nationale jurisprudentie in het Nederlandse rechtstelsel een rol kan spelen bij de rechtsvinding, (door rechters) heeft zij **geen formele wetgevende status**. Jurisprudentie is in de kern een interpretatie van bestaande wet- en regelgeving door rechters, en geen zelfstandige bron van bindende algemene regels. Desondanks wordt in de praktijk door bestuursorganen en gemeentelijke rechtsvertegenwoordigers met regelmaat gerefereerd aan rechterlijke uitspraken als ware het normstellend recht. Deze praktijk leidt tot ernstige rechtsstatelijke bezwaren wanneer dergelijke jurisprudentie strijdig is met hogere rechtsnormen, zoals vastgelegd in het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden (EVRM).

Het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) heeft herhaaldelijk geoordeeld dat uitspraken van het Hof bindend zijn voor de betreffende lidstaat (artikel 46 EVRM). Deze binding strekt zich niet alleen uit tot de individuele casus, **maar verplicht staten ook tot het nemen van algemene maatregelen om herhaling van soortgelijke schendingen te voorkomen. Dit omvat onder meer het aanpassen van nationale wet- en regelgeving, alsmede het herzien van bestaande rechterlijke praktijken indien deze structureel in strijd zijn met het EVRM.** De uitspraak in Broniowski t. Polen (EHRM, 2004) onderstreept dit beginsel expliciet en legt de verplichting op aan staten om zogenaamde "structurele tekortkomingen" actief aan te pakken.

In de Nederlandse context vloeit uit artikel 94 van de Grondwet voort dat bepalingen van verdragen met eenieder verbindende werking – zoals het EVRM – voorrang hebben op nationale wetgeving en regelgeving. Hoewel artikel 94 formeel niet van toepassing is op rechterlijke uitspraken, volgt uit het beginsel van rechtsherstel en effectieve rechtsbescherming (artikel 13 EVRM) dat ook nationale jurisprudentie in lijn moet zijn met verdragsverplichtingen. Indien dat niet het geval is, mag deze jurisprudentie geen toepassing meer vinden door bestuursorganen of rechters, tenzij de betrokken uitspraak aantoonbaar verenigbaar is met het hogere recht.

Het structureel gebruik van strijdige jurisprudentie door overheden en rechters plaatst individuele burgers – in het bijzonder leden van gemarginaliseerde of kwetsbare gemeenschappen, zoals woonwagenbewoners – voor een onaanvaardbare herhalende bewijslast. Zij worden in iedere afzonderlijke procedure gedwongen om te betogen waarom de aangehaalde jurisprudentie in hun geval niet toepasbaar is of strijdig is met het EVRM. Dit belemmert de toegang tot het recht en ondermijnt de rechtszekerheid en rechtsgelijkheid als mede, werkt het verstorend in een lopende procedure, hetgeen in strijd is met de fundamentele uitgangspunten van de rechtsstaat.

Deze situatie is des te ernstiger wanneer de gewraakte jurisprudentie expliciet in strijd is met uitspraken van het EHRM, bijvoorbeeld op het terrein van het recht op privé-, familie- en gezinsleven (artikel 8 EVRM), non-discriminatie (artikel 14 EVRM), of de bescherming van culturele identiteit van minderheden. (De woonwagen) In dat geval is er niet slechts sprake van een afwijkende interpretatie, maar van een directe botsing met internationaal recht, die door de nationale autoriteiten actief moet worden gecorrigeerd.

Concluderend geldt dat jurisprudentie die in strijd is met het EVRM en/of daarop gebaseerde uitspraken van het EHRM, niet slechts tijdelijk of individueel buiten toepassing dient te worden gelaten. Een structurele herziening of vernietiging van dergelijke jurisprudentie is noodzakelijk om te voorkomen dat fundamentele mensenrechten stelselmatig onder druk komen te staan. Deze noodzaak geldt in het bijzonder waar het gaat om bescherming van culturele minderheden, zoals woonwagenbewoners, voor wie de combinatie van administratieve willekeur en **juridische overbelasting leidt tot een feitelijke uitholling van hun rechten**.